

Підготовка до НМТ-2026

на платформі **iLearn**

тренажер НМТ/ЗНО

щотижневі вебінари

ilearn.org.ua

тести та курси

Тема 4. Орфографія. Частина 2.

Теоретична частина

ЙО

- На початку слова або складу для позначення сполучення приголосного (й) з голосним (о) = *йод, його, район, Воробйов, мільйон*

ЬО

- В середині або в кінці складу для позначення м'якості приголосного перед (о) = *льон, трьох, Ковальов, сьогодні*

Є м'який знак

бриньчати

(бо бринькати)

няньчити

(бо нянька)

женьшень

Маньчжурія

різьбяр

тьмяний

і в похідних:

різьбити, тьмяність,

маньчжурський

тощо

Без м'якого знака

боязкий

в'язкий

ковзкий

різкий

плаский (плоский)

баский

дерзкий

жаский

порский

і в похідних:

боязкість, в'язкість,

різко тощо

Словничок

- **женьшень** — багаторічна трав'яниста рослина, корінь якої використовується як лікувальний засіб;
- **Маньчжурія** — країна та історичний регіон у Східній Азії;
- **баский** — дуже швидкий, прудкий, жвавий;
- **дерзкий** (розмовне) — той, який має тверду будову, грубий вигляд;
- **жаский** — який викликає страх; страшний;
- **порский** — швидкий, прудкий, моторний, жвавий.

М'який знак ставимо

№ з/п	Правила	Приклади
1	після д, т, з, с, ц, л, н (запам'ятайте: « Де ти з'їси ці лини? ») і буквосполучення дз у кінці слова та складу на позначення м'якості відповідних приголосних	дядько, мідь, молотьба, гетьман, покуть, різьба, призьба, бязь, восьмий, вісь, міць, корабельня, Польща, мулько, джміль, крохмаль, синька, тінь, їдзь
2	на позначення м'яких приголосних перед о у середині складу	трьох, тьохкати, дзьоб, дьоготь, сьомий, синього, льодяник, льон
3	у суфіксах -зьк-, -ськ-, -цьк-	близькість, людськість, запорозький, волинський, по-козацькому
Запам'ятайте! Бас <u>к</u> ий, в'яз <u>к</u> ий (в'яз <u>к</u> ість), рі <u>з</u> кий (рі <u>з</u> кість), боя <u>з</u> кий (боя <u>з</u> кість), ков <u>з</u> кий, плос <u>к</u> ий		
4	у суфіксах зменшено-пестливого забарвлення -еньк-, -оньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-	легесенький, малесенький, ріднесенький, голівонька, дитинонька, свіжісінький, тонюсінький

5	після м'якого [л] перед приголосним або перед суфіксом -ськ- (л + ь + -ськ-)	<i>пальці, вбиральня, спільний, рибальство, польський, уральський, ангольський, рибальський</i>
6	у родовому відмінку множини іменників жіночого роду м'якої групи I відміни й середнього роду на -нн(я), -ц(е) II відміни	<i>пісень, робітниць, учениць, штолень; вітань, зітхань, змагань, клопотань, місць, сердець і серць</i>
7	після приголосних (крім шиплячих, р і й) у дієслівних формах дійсного й наказового способів та у скорочених формах інфінітива і зворотної частки	<i>сидить, пишуть, любить; будьмо, киньте, злізь, гляньте, зглянься; кохать (від кохати), мріялось</i>
8	відповідно до вимови після м'якого л' перед приголосним	<i>гральний, читальня, пальці, ідальня, Гуцульщина</i>
9	у буквосполученнях льц, льч, ньц, ньч , що походять із льк, ньк	<i>галька, на гальці; бурулька, бурульці; лялька, ляльці, ляльчин; ненька, неньці, неньчин; брунька, у бруньці</i>

Але запам'ятайте! Рибалка – рибалці, рибалчин; голка – голці;
Наталка – Наталці, Наталчин, **але:** Галька – Гальці, Гальчин

будують – будуються, стань –
станься і станьсь, піднось –
підносься
(але: піднісся, бо підніс).

ВАЖЛИВО!

нянька – няньці

ненька – неньчин

скринька - скриньці

Оленка – Оленці

сніжинка – сніжинці

хустинка - хустинці

М'який знак не ставимо

№ з/п	Правила	Приклади
1	після губних б, п, в, м, ф (ці приголосні в кінці складу або слова завжди тверді)	голуб, насип, любов, вісім, верф
2	після шиплячих ж, ч, ш, щ, дж	ніж, розкіш, вічність, ніч, річечка, джміль, змагаєшся
3	після р у кінці складу	харківський, секретар, тепер, перевірте, чотирма, гіркуватий (виняток – Горький)
4	між двома однаковими літерами на позначення подовжених приголосних	роздоріжжя, збіжжя, миттю, молоддю, клоччя, навчання, зусилля, стаття, Ілля, піддашшя, зав'яззю, віссю (але: кицьці, підносься)
5	після н перед шиплячими й суфіксами -ськ(ий), -ств(о)	тонший, менший, інший, кінчик, паничина, конче, кінський, панський, селянство, уманський
Але запам'ятайте! Маньчжурія, Ланьчжоу, женьшень; няньчити, бриньчати		
6	між приголосними, якщо перший пом'якшується під впливом другого	радість, радістю, якість, якістю, кінця
Але запам'ятайте! Тьмяний, різьбяр, бо походять від пітьма, різьба		

після Н перед Ж, Ч, Ш, Щ та
-СТВ(О), - СЬК(ИЙ)

менший

ірпінський

інший

волинський

тонший

Уманшина

ослінчик

освітянський

кінчик

громадянство

красунчик

селянство

після Р у кінці складу чи слова

воротар

Харків

комар

Ігор

АЛЕ

Горький

Зорькін

утрьох

згорьований

Практична частина

М'який знак треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

А посол..ський, дивиш..ся, охолон..те

Б чотир..ох, кін..ський, Уман..щина

В т..мяність, с..орбати, колодяз..ний

Г посун..ся, катаєт..ся, Гуцул..щина

М'який знак треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

А посол..ський, дивиш..ся, охолон..те

Б чотир..ох, кін..ський, Уман..щина

В т..мяність, с..орбати, колодяз..ний

Г посун..ся, катаєт..ся, Гуцул..щина

М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А кол..оровість, промін...чик, різ...бяр

Б гагауз...кий, гет...манщина, тис...нява

В дівчинон...ці, ковал...ський, лос...йон

Г піднос...ся, надзелен...чати, посид...мо

М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А кол..оровість, промін...чик, різ...бяр

Б гагауз...кий, гет...манщина, тис...нява

В дівчинон...ці, ковал...ський, лос...йон

Г піднос...ся, надзелен...чати, посид...мо

М'який знак треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

А кан..йон, учител..ський, камін..чик
Б жен..шеневий, одягаєт..ся, чотир..ма
В повін..чати, слиз..кий, малесен..кий
Г жмен..ці, порт..єрний, виріз..блений

М'який знак треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

А кан..йон, учител..ський, камін..чик
Б жен..шеневий, одягаєт..ся, чотир..ма
В повін..чати, слиз..кий, малесен..кий
Г жмен..ці, порт..єрний, виріз..блений

М'який знак треба писати на місці пропуску в обох словах рядка

А Оксан..чин медал..йон

Б бад..орий барабан..щик

В хар..ківський бул..вар

Г трипіл..ська кул..тура

М'який знак треба писати на місці пропуску в обох словах рядка

А Оксан..чин медал..йон

Б бад..орий барабан..щик

В хар..ківський бул..вар

Г трипіл..ська кул..тура

М'який знак на місці пропуску НЕ пишеться в усіх словах рядка

А дівчин..ці, порад..те, сіл..лю

Б кур..йозний, соломин..ці, тон..ший

В батал..йон, сяд..те, ремін..чик

Г куз..ня, смієш..ся, голубон..ці

Д велетен..ський, Галин..ці, посун..ся

М'який знак на місці пропуску НЕ пишеться в усіх словах рядка

А дівчин..ці, **порад..те**, сіл..лю

Б кур..йозний, соломин..ці, тон..ший

В батал..йон, сяд..те, ремін..чик

Г куз..ня, смієш..ся, **голубон..ці**

Д велетен..ський, Галин..ці, **посун..ся**

Теоретична частина

АПОСТРОФ ПИШЕМО

тільки **перед я, ю, є, ї** (йотованими) після

- “Мавпи Буф”: *м’ята, б’є*
- твердого Р: *бур’ян, безхмар’я*
- *Лук’ян* + усі спільнокореневі: *Лук’янівка*
- після **префіксів і коренів**, що закінчуються на **приголосний**: *роз’єднати, дит’ясла*

АПОСТРОФ **НЕ** ПИШЕМО

- якщо **перед “Мавпою Буф”** є майже **будь-який кореневий** (тобто у тому ж корені, не в префіксі/ іншому корені) **приголосний**: *свято, морквяний, мавпячий*
- **Усе це не працює**, якщо цей попередній приголосний **Р**: *черв’як, торф’яний, арф’яр*

Без апострофа пишемо:

мавпячий

дзвякнути

духмянний

медвяний

тьмянний

свято

цвях

fb.com/chystamova

Духмяний

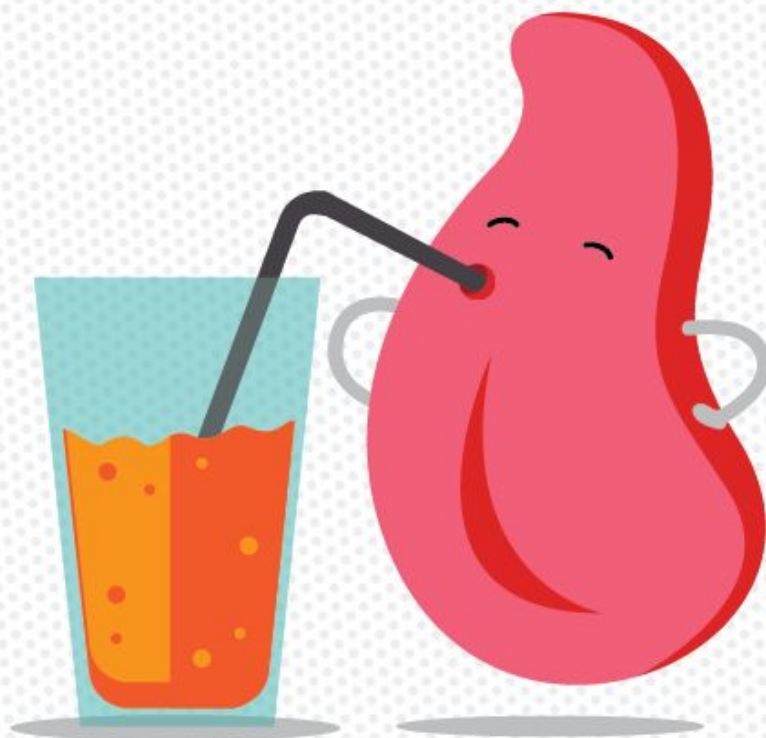
ароматний, пахучий, запашний

Медвяний

має запах, смак меду

Люблю **морквяний** сік!
P. S. «Морковний» — росіянізм.

Практична частина

Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

А В..ячеслав, Св..ятослав, Х..юстон

Б миш..як, різьб..ярство, нав..ючений

В з..явитися, надвечір..я, арф..ярка

Г під..юдити, грав..юра, слов..янин

Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

А В..ячеслав, Св..ятослав, Х..юстон

Б миш..як, різьб..ярство, нав..ючений

В з..явитися, надвечір..я, арф..ярка

Г під..юдити, грав..юра, слов..янин

Апостроф на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А від..ємний, підв..ялити, супер..ядро

Б ін..єкційний, між..ярусний, б..ювет

В з..єднати, кур..йозний, суб..єктивізм

Г інтер..єр, розм..якшувати, ф..юзеляж

Апостроф на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А від..ємний, підв..ялити, супер..ядро

Б ін..єкційний, між..ярусний, б..ювет

В з..єднати, кур..йозний, суб..єктивізм

Г інтер..єр, розм..якшувати, ф..юзеляж

ФЮЗЕЛЯЖ, у, ч. Корпус літаків, вертольотів, планерів, який служить для поєднання всіх їх частин та для розміщення екіпажу, пасажирів, вантажів. *Петро Михайлович взяв у руки олівець і почав пояснити план: - Оце має бути рама, або фюзеляж (Вас., II, 1959, 228); Літачок наш побував у бувальцях, шматки обшивки зеленими вимпелами тріпотіли на його крилах, крізь пробоїни у фюзеляжі під ногами видно було землю (Перв., Опов., 1970, 73); «АН-22» навіть досвідчених спеціалістів вразив технологією спорудження - без жодної заклепки! Вперше в світі фюзеляж виготовлено спеціальним методом електрозварювання (Літ. Укр., 9.VII 1965, 1).*

В'ЯЛИТИ, в'ялю, в'ялиш, недок., перех. 1. що. Позбавляти свіжості, соковитості, пружності; присушувати. *Знаю я, чого осмутнів ти, зелений гаю: б'ють тебе недосвіти, зоряниці в'ялять зимною росою (Вас., I, 1959, 184); Суховій в'ялив городину й котив хмари задушливого пилу (Ю. Янов., I, 1958, 509); // Підсушувати на сонці, на свіжому повітрі що-небудь, роблячи запаси. Вона вже й з кошиком, назбирає і ягоди, і листя, та.. сушить і в'ялить і на згагу і на хрипоту (Вовчок, VI, 1956, 338); Сотнями барил курили вони її [рибу], солили, в'ялили або маринували (Тулуб, Людолови, I, 1957, 400); // Позбавляти свіжості, пружності; робити зморшкуватим, кволим (про людське тіло). Її обличчя ніби в'ялила глибока втома, на ньому де-не-де розбігалися ..тоненькі зморшки (Гур., Наша молодість, 1949, 200).*

Апостроф на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А пуп..янок, м..юзикл, арф..яр

Б н..юанс, матір..ю, між..ярусний

В кав..ярня, розв..язка, дит..ясла

Г м..якоть, п..єдестал, б..юлетень

Апостроф на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А пуп..янок, м..юзикл, арф..яр

Б н..юанс, матір..ю, між..ярусний

В кав..ярня, розв..язка, дит..ясла

Г м..якоть, п..єдестал, б..юлетень

Апостроф на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А зім..ятий, реп..ях, жираф..ячий

Б матір..ю, між..ярусний, бур..ячок

В з..єднати, кур..йозний, міжгір..я

Г тім..я, розв..язання, св..ятковий

Д кав..ярня, черв..як, медв..яний

Апостроф на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А зім..ятий, реп..ях, жираф..ячий

Б матір..ю, між..ярусний, бур..ячок

В з..єднати, кур..йозний, міжгір..я

Г тім..я, розв..язання, св..ятковий

Д кав..ярня, черв..як, медв..яний

Апостроф треба писати на місці всіх пропусків у рядку

А черв..як, надвечір..я, кав..яр

Б верхів..я, миш..як, сер..йозний

В грав..юра, з..юрмитися, арф..яр

Г сузір..я, під..їхати, духм..яний

Апостроф треба писати на місці всіх пропусків у рядку

А черв..як, надвечір..я, кав..яр

Б верхів..я, миш..як, сер..йозний

В грав..юра, з..юрмитися, арф..яр

Г сузір..я, під..їхати, духм..яний

Теоретична частина

Подовження приголосних

- 1) Іменники середнього роду II відміни на –я = правосуддя, узбережжя, затишшя
- 2) Якщо в родовому відмінку множини іменники середнього роду закінчуються на –ів = життів, відкриттів, почуттів (але бажань, знань, роздоріж, облич)
- 3) Деякі іменники чоловічого та жіночого роду I відміни на –я = Ілля, суддя, стаття (але статей, кутя, рабиня)

Подовження приголосних

- 4) Орудний відмінок іменників жіночого роду III відміни перед –ю = **міддю, сіллю, подорожжю, тінню**
- 5) Перед –я, -ю у прислівниках = **навмання, спросоння**
- 6) У формах теперішнього часу дієслова (лити) = **ллю, ллєш, ллється**

Подвоєння приголосних

- 1) На межі префікса й кореня = беззвучний, віддалік, оббити
- 2) На межі кореня й суфікса, двох суфіксів = сонний, щоденник, іменник
- 3) На межі частин складноскорочених слів = військкомат, спорттовари, академмістечко
- 4) На межі основи дієслова минулого часу на –с і постфікса –ся = пасся, розрісся, донісся

Подвоєння приголосних

- 1) У прикметникових наголошених суфіксах –енн, -анн (-янн) зі значенням підсилення, збільшення ознаки, можливості чи неможливості дії = **широченний, старанний, невблаганний** (але довгожданий, нескАзаний, здійснений, нездОланий)
- 2) У прикметниках на –нн(ий) старослов'янського походження та іменниках та прислівниках, утворених від них = **блаженний, мерзенний** (але хрещений)
- 3) **бовван, бовваніти, Гання, лляний, овва** та похідних

Бовва́н

- * у язичників — статуя, що зображає бога;
- * ідол;
- * звідси бовваніти, тобто «ледь-ледь виднітися здалека (як видніється бовван)»

Bay

OBBA

вінницький = Вінниччина
німецький = Німеччина

Галич = Галичина

св'ященник

буква – буквений

Практична частина

Подвоєні букви треба писати в усіх словах рядка

А чесніст..ю, повін..ю, піч..ю

Б детал..ю, сіл..ю, радіст..ю

В розповід..ю, рис..ю, віс..ю

Г суміш..ю, любов..ю, міл..ю

Подвоєні букви треба писати в усіх словах рядка

А чесніст..ю, повін..ю, піч..ю

Б детал..ю, сіл..ю, радіст..ю

В розповід..ю, рис..ю, віс..ю

Г суміш..ю, любов..ю, міл..ю

Подвоєння букв є в усіх словах рядка

А заздріст..ю, нездолан...ий, зіл...я

Б жовч...ю, зван...я, довгождан...ий

В громад...я, велич...ю, старан...ість

Г спотворен...ий, забут...я, суд...ею

Подвоєння букв є в усіх словах рядка

А заздріст..ю, нездолан...ий, зіл...я

Б жовч...ю, зван...я, довгождан...ий

В громад...я, велич...ю, старан...ість

Г спотворен...ий, забут...я, суд...ею

Подвоєні літери на місці пропусків треба писати в усіх словах рядка

А передгроз..я, суверен..ий, числен..ий

Б шален..ий, військ..омат, в..ічливість

В спорт..овари, від..звеніла, очікуван..ий

Г роз..броїти, осерд..я, від..зеркалення

Д студен..ий, благословен..ий, попідвікон..ю

Подвоєні літери на місці пропусків треба писати в усіх словах рядка

А передгроз..я, суверен..ий, числен..ий

Б шален..ий, військ..омат, в..ічливість

В спорт..овари, від..звеніла, очікуван..ий

Г роз..броїти, осерд..я, від..зеркалення

Д студен..ий, благословен..ий, попідвікон..ю

Подвоєні букви треба писати в усіх словах у формі орудного відмінка однини в рядку

А вісь, мить, ступінь

Б стать, продаж, міць

В путь, шампунь, річ

Г поміч, сіль, зав'язь

Подвоєні букви треба писати в усіх словах у формі орудного відмінка однини в рядку

А вісь, мить, ступінь

Б стать, продаж, міць

В путь, шампунь, річ

Г поміч, сіль, зав'язь

Теоретична частина

Всі загальні назви іншомовного
походження пишуться без
подвоєнь, окрім слів-винятків.

Чиста мова
mova.ga

Винятки: тонна, манна, ванна,
мадонна, бонна, панно, вілла,
брутто, нетто, мотто, мулла,
аннали, пенні, білль, булла, дурра,
мірра.

Подовження приголосних

- 1) У власних назвах і словах, похідних від них = Канни, Мекка, Ніцца, Аполлон, Пікассо, каннський.
- 2) На збігу однакових приголосних на межі префікса й кореня, якщо в мові вживається паралельне непрефіксальне слово = імміграція (міграція), ірреалізм (реалізм), інновація (новація)

Практична частина

Помилку в написанні слова іншомовного походження допущено в рядку

А Апенніни, каса, касета

Б Діккенс, манна, комісія

В Канни, колектив, брутто

Г Брюссель, буддист, хоббі

Д Міссурі, іммігрант, тонна

Помилку в написанні слова іншомовного походження допущено в рядку

А Апенніни, каса, касета

Б Діккенс, манна, комісія

В Канни, колектив, брутто

Г Брюссель, буддист, хоббі

Д Міссурі, іммігрант, тонна

хобі

Подвоєні літери треба писати на місці пропусків у всіх словах рядка

А мас..а, Гол..андія, барок..о
Б Тал..ін.., ван..а, телеграм..а
В Ас..ирія, брут..о, бравіс..имо
Г ір..еальний, Ахіл..ес, тон..а
Д Жан..а, марок..анець, клас..

Подвоєні літери треба писати на місці пропусків у всіх словах рядка

А мас..а, Гол..андія, барок..о
Б Тал..ін.., ван..а, телеграм..а
В Ас..ирія, брут..о, бравіс..имо
Г ір..еальний, Ахіл..ес, тон..а
Д Жан..а, марок..анець, клас..

Підготовка до НМТ-2026

на платформі **iLearn**

тренажер НМТ/ЗНО

щотижневі вебінари

ilearn.org.ua

тести та курси

